

Didactic Possibilities of Using Didactic Methods and Multimedia in Organizing Lesson Processes in Primary Class Students

Robiya Muhiddinova

4th year student of primary education
Chirchik State Pedagogical University

Sayyora Tilavova

Scientific supervisor, Chirchik State Pedagogical University

Abstract. This article aims to equip elementary school students with knowledge, skills and abilities provided through nature lessons, to effectively use educational methods, interactive methods and tools, and multimedia tools during lessons to create positive feelings that are supposed to be embodied in a perfect person. It is about achieving.

Key words: multimedia, communication, educational game, multimedia, methodist, educational methods, interactive, creative.

BOSHLANG`ICH SINIF O`QUVCHILARIDA DARS JARAYONLARINI TASHKIL QILISHDA DIDAKTIK METOD VA MULTIMEDIA VOSITALARDAN FOYDALANISHNING DIDAKTIK IMKONIYATLARI

Robiya Muhiddinova

Boshlang`ich ta`lim yo`nalishi 4-kurs talabasi
Chirchiq Davlat Pedagogika Universiteti

Ilmiy rahbar: **Sayyora Tilavova**

Chirchiq Davlat Pedagogika Universiteti

Annotatsiya. *Ushbu maqolada boshlang'ich sinf o'quvchilarini tabiiy darslari orqali beriladigan bilim, ko'nikma va malakalar bilan qurollantirish, ularda komil insonda mujassam bo'lishi nazarda tutilgan ijobiy hislatlarni tarkib toptirishda darslar davomida tarbiya metodlari, interfaol metod va vositalardan, multimedia vositalardan unumli foydalanishga erishish haqida so'z boradi.*

Kalit so'zlar: *multimedia, kommunikatsiya, ta'limiy o'yin, multimedia, metodist, tarbiya metodlari, interfaol, kreativ.*

Boshlang'ich sinflarda interfaol metodlar va ta'limiy o'yinlardan, zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish o'quvchilarni mustaqil fikrlashga, ijodiy izlanish va mantiqiy fikrlash doiralarini kengaytirish bilan birga ularni darslarda o'rganganlarini hayot bilan bog'lashga, qiziqishlarini oshirishga yordam beradi. O'qituvchilarning bunday zamonaviy talablar asosida yaratilgan sharoitlardan samarali foydalanib, darslarni ilg'or pedagogik hamda axborot kommunikatsiya texnologiyalari asosida tashkil etilishi ta'lim-tarbiya jarayonini sifatini kafolatlaydi.

Bizningcha, ta'limiy o'yinlarga qo'yiladigan asosiy talablar quyidagilardan iborat:

1. Ta'limiy o'yinlar o'quvchilar yoshiga mos bo'lishi kerak;
2. O'yinlar o'tilayotgan mavzu mazmun-mohiyatiga mutanosib bo'lishi lozim;
3. Ta'limiy o'yinlarni o'tkazish vaqti aniq belgilanishi shart;
4. Ta'limiy o'yinlar ham ta'limiy, ham tarbiyaviy ahamiyatga ega bo'lishi kerak;
5. Ta'limiy o'yinlarning o'tkazilish maqsadi, ahamiyati belgilanishi lozim.

Yuqoridagi talablarga amal qilingandagina dars samaradorligi ortadi va zamonaviy texnologiyalar ta'lim samaradorligiga xizmat qiladi.

Umumta'lim maktablarining boshlang'ich sinf darslarini tashkil etish, loyihalash va olib borish jarayonida tashkil etiladigan samarali ish usullarini amaliyotga joriy qilish, o'quvchilarning diqqati va e'tiborini jalb qilish maqsadida dars davomida turli didaktik metod va multimedia vositalaridan unumli va mazmunli

foydalanish maqsadga muvofiqdir¹. Dars samaradorligi ko'p jihatdan o'qituvchining ijodkorligi, kreativ fikrlashlarga moyilligi, darslarni loyihalash va olib borish jarayonida didaktik metod va multimedia vositalarini to'g'ri tanlay olishi, ulardan darslar jarayonida oqilona foydalana bilishiga bog'liq bo'ladi. Avvalo metod nima? degan savolga to'xtalamiz: Metod bu- (lotincha metodus – yo'l, usul so'zidan olingan bo'lib,) – tadqiqot yo'li, nazariya, ta'limot deb tarjima qilinadi. Ilmiy tushuncha sifatida "metod" so'zi keng ma'noda muayyan maqsadga erishish yo'lini, tor ma'noda tabiat va ijtimoiy hayot hodisalar iva qonuniyatlarini bilish maqsadida qandaydir vazifani hal etish usulini bildiradi. Har qanday metoddan biror maqsadga erishish ko'zda tutiladi va shuning uchun u qandaydir maqsad qo'yishni, unga erishish bo'yicha faoliyat usulini, ana shu faoliyatni amalga oshirishda yordam beradigan vositalarni bilishni taqozo etadi. Keng ma'noda metod yunoncha "Methodist" so'zidan olingan bo'lib, "yo'l", "usul" ish uslubi degan ma'noni anglatadi. Qo'llaniladigan (o'qitish) "metod" - termini kishilarning o'z oldiga qo'ygan maqsadlariga erishish, ma'lum obyektzni o'zlashtirish borasidagi nazariy va amaliy faoliyatlari usullarini anglatadi. O'qitish metodi deganda ta'lim jarayonida o'qituvchi va o'quvchilarning kutilgan maqsadga erishishga qaratilgan birgalikdagi faoliyat natijasini tushinish mumkin. Bizning fikrimizcha esa metod bu- olib boriladigan o'quv mashg'ulotining samarali bo'lishini kafolatlovchi, belgilangan vazifalarni o'zida to'laqonli aks ettira olgan, bajaruvchining ishlarini mukammal sari undashga asoslangan yaxlitlikka tomon chorlovchi jarayonni o'zida mujassamlashtirgan tizimli, keng qamrovli yo'ldir. Darslarni olib borish va o'tkazish uchun tayyorgarlik ko'rib, faoliyatni tashkil etgan o'qituvchida dars uchun tanlangan metodlarning ustunligi yaqqol namoyon bo'ladi. Shu bilan birgalikda o'qituvchi va o'quvchilar uchun dars jarayonida qulaylik yuzaga keladi. Maktab ta'lim tizimida o'qitish metodlari bilan birga "metodik usul" va "vosita"lar ham ishlatiladi. Usul - metodning bir qismi bo'lagidir. Masalan, o'quvchining bilimini yozma tekshirish metodiga xatolarni tuzatish usuli kiradi.

Shvetsariya pedagogi I.G.Pestoljka: «Mening o'quvchilarim yangilikni mendan olmaydi: ular bu yangilikni o'zlari kashf etadilar. Mening asosiy vazifam – ularni o'zlarini namoyish etishga, mustaqil g'oyalarini rivojlantirishga yordam berishdan iborat» degan edi. O'quvchilar tarbiya darslari orqali aynan bir

¹ Mirziyoev Sh.M. Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta'minlash yurt taraqqiyoti va xalq farovonligining roli // . –T.: O'zbekiston, 2017. –48 b.

xulosaga kelishlari, hayot va faoliyatlari davomida dars zamirida berilgan tavsiyalarga to'liq amal qilishlari uchun o'qituvchi avvalo o'zi bu borada haqiqiy o'rnak bo'la olishi lozimdir. Boshlang'ich sinf darslarini multimedia vositalaridan foydalangan holda tashkil etish orqali o'quvchilarda ushbu fan bo'yicha beriladigan turli yo'nalishdagi ma'lumotlarga, vazifa va topshiriqlarga bo'lgan qiziqishni yanada orttirish, topshiriq sifatida berilgan amaliy ishlarni video va animatsion usul orqali tasavvur qilgan holatda mustaqil bajarishlari uchun qulaylik yaratuvchi manba sifatida katta ahamiyat kasb etadi. Shu sababdan multimedia vositasi haqida qisqacha ma'lumot: Multimedia vositalari haqida so'z borar ekan internet sayti manbalarida u haqida quyidagicha ma'lumotlarni uchratishimiz mumkin bo'ladi: Multimedia (multi - ko'p, media - muhit) - bu kompyuter texnologiyalarining soxasi bo'lib, turli axborot saqlovchi vositalaridagi turli fizik ko'rinishda ifodalangan axborotlarga ishlov beradi. Multimedia - bu zamonaviy texnik va dasturiy vositalardan foydalanib, interfaol dasturiy ta'minot ostida boshqariladigan video va audio effektlarning o'zaro bog'liqligi bo'lib, matn, tovush, grafika, foto, videoni birlashtiradi. Bunda ma'lumot turli axborot tashuvchilarida mavjud bo'lishi mumkin (magnit va optik disklar, audio va video tasmalar). Boshlang'ich sinf darslarida multimedia vositalaridan foydalanishning afzalliklari quyidagilarda namoyon bo'ladi:

1. Beriladigan ma'lumot va axborotlarni turli usullar yordamida ya'ni matn, jadval, diagrammalar yordamida tasvirlash bilan bir qatorda, ma'lumotlarni monolog, musiqa, videofilmlardan parchalar, animatsiyalarni birgalikda bir butun yaxlitlikda berilishining mavjudligi;
2. Dars davomida multimedia vositalaridan unumli foydalangan holda o'quvchilarning darsga bo'lgan qiziqishlarini yanada oshirish, ularning diqqatini jalb qilish imkoniyatining mavjudligi;
3. Multimedia vositalarini qo'llab olib borilgan darsda o'quvchilarda biror narsa, hodisa haqidagi bilimni to'liqroq tasavvur etish imkonining mavjudligi;
4. O'quvchilarning zamonaviy axborot vositalaridan mustaqil foydalana olish ko'nikmalarini tashkil etish imkoniyatining mavjudligi;
5. O'quvchilar tomonidan olingan ma'lumotlarni chuqur, mukammal holatda o'zlashtirilishi;
6. O'quvchilarda ta'lim olishning yangi bosqichi, yangicha usullaridan foydalanish, ulardan oqilona foydalanishni o'rganish imkoniyatining mavjudligi;
7. Ta'lim berish jarayonida vaqtdan unuli foydalanishga erishish;

8. O'qituvchi tomonidan berilgan ma'lumotlarni o'quvchilar ongida aniq va to'liq saqlanib qolinishi shular jumlasidandir. Ilmiy tadqiqotlar natijasida olingan ma'lumotlarda qayd etilishicha, multimedia vositalari asosida o'quvchilarni o'qitish ikki barobar unumlidir va vaqtdan yutish imkonini yaratish bilan bir qatorda, multimedia vositalari asosida bilim olishda 30% gacha vaqtni tejash imkonining mavjudligi, olingan bilimlarni esa xotirada uzoq muddat saqlanib qolinishining ta'minlanganligi alohida e'tirofga sazovordir. Agar o'quvchilar berilayotgan materiallarni ko'rish (video) asosida qabul qilsa, axborotni xotirada saqlab qolinishi 25-30 % ga oshishi, unga qo'shimcha sifatida o'quv materiallari audio, video va grafika ko'rinishda mujassamlashgan holda berilsa, materiallarni xotirada saqlab qolish foizi 75 % ga ortishini ko'rishimiz mumkin.

Xulosa o'rnida shuni aytish mumkin boshlang'ich sinf o'quvchilarini tabiiy darslari orqali beriladigan bilim, ko'nikma va malakalar bilan qurollantirish, ularda komil insonda mujassam bo'lishi nazarda tutilgan ijobiy hislatlarni tarkib toptirishda darslar davomida tarbiya metodlari, interfaol metod va vositalardan, multimedia vositalardan unumli foydalanishga erishish muhim vazifa hisoblanadi. Ushbu jarayonni mazmunli va unumli tashkil etish esa kutilgan samarali natijaga erishish imkoniyatini yaratadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Mirziyoev Sh.M. Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta'minlash yurt taraqqiyoti va xalq farovonligining roli // . –T.: O'zbekiston, 2017. –48 b.
2. Saidaxmedov N. Yangi pedagogik texnologiya: tahlil, ta'rif, mulohazalar. –Toshkent: O'qituvchi, 2000. –42 b.
3. Muhiddinova R. Boshlang'ich sinflarda didaktik o'yinlardan foydalanish ahamiyati Chirchiq Davlat Pedagogika Universiteti talabasi
4. Z.Azimova, Z.F.Azizova, M.Qurbonova, I.M.Sattorova Umumiy pedagogika nazariyasi va amaliyotidan metodik qo'llanma, Andijon-2014
5. O'.O'tanov. Umumiy pedagogika nazariyasi va amaliyoti fanidan ma'ruzalar matni, Samarqand-2016.
6. Abduqahhorova Farangiz. Boshlang'ich sinf o'qituvchilari mahoratini loyihalash asosida o'rganishning ahamiyati "Inklyuziv talim istiqboli: muammo va yechimlar" Respublika ilmiy-texnik anjumani materiallari to'plami (2024 yil 15 mart).
7. Matupaeyva, S. Z. (2022). Ta'lim klasteri sharoiti inklyuziv ta'lim samaradorligini oshirishning innovatsion omili. Maktab va hayot, 6(170), 17-18.

8. Матупаева, Ш. З. (2022). Бошланғич синф ўқитувчиларини инклюзив таълимга тайёрлашда андрогогик тамойиллар. Муғаллим, 6(5), 143-146.
9. Matupayeva, S. Z. (2022). Didactic Opportunities of the Educational Cluster in Increasing the Efficiency of Inclusive Education. *International Journal on Integrated Education*, 5(12), 182-187.
10. Kadyrova, U. F., Matupayeva, Sh. Z. (2021). The Importance of Cluster Trends in Preparing Children with Disabilities for Inclusive Education. *JournalNX*, 1(1), 311-313.
11. Матупаева, Ш. З. (2019). Инновационные методы обучения в начальной школе. Гуманитарный трактат, (61), 81-83.
12. Matupayeva, S. Z., & G'Panjiyeva, M. (2023). LS VIGOSTKIYNING IMKONIYATI CHEKLANGAN BOLALARNING TA'LIM-TARBIYASI HAQIDA QARASHLARI. Interpretation and researches, 2(1).
13. Matupayeva, S. Z. Q. (2023). INKLYUZIV TA'LIM SHAROITIDA MATEMATIKA O'QITISHNING ZAMONAVIY USULLARI. *Academic research in educational sciences*, 4(CSPU Conference 1), 51-53.
14. Shohida, B. (2023). Ingliz tili darslarini tashkil etishda kommunikativ metodologiyaning ahamiyati. *Journal of language and linguistics*, 6(5), 95-99.
15. Buzrukova, S. (2022). Shohida Bo'lajak ingliz tili o'qituvchilarini tayyorlashda ijtimoiy kompetensiyaga asoslangan yondashuvni shakllantirish: bo'lajak ingliz tili o'qituvchilarini tayyorlashda ijtimoiy kompetensiyaga asoslangan yondashuvni shakllantirish. *Журнал иностранных языков и лингвистики*, 4(4).
16. Pulatova, K. (2023). Communicative approach in language teaching. *Journal of language and linguistics*, 6(5), 111-115.
17. Pulatova, K. (2023). Communicative competence in English language teaching. *Innovative Development in Educational Activities*, 2(23), 522-532.
18. Matupayeva, S. (2023). INKLYUZIV TA'LIMNING IMKONIYATI CHEKLANGAN BOLALAR UCHUN IJTIMOIIY AHAMIYATI. *Муғаллим*, 3(1), 312-318.
19. Matupayeva, S. (2021). Inklyuziv ta'lim sharoitida innovatsion faoliyatni tashkil etishda ta'lim klasterining ta'siri. *Maktab va hayot*, 2(2), 26-27.